

Complexnummer: 509967

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Cartils

Aantal complexonderdelen

7

Monumentnummers van complexonderdelen

509966, 509968, 509969, 509970,
509971, 509972, 509973

Woonplaats

Wijlre

Gemeente

Gulpen-Wittem

Provincie

Limburg

Hoofdadres van hoofdobject

Kapolder 10, 6321 PV Wijlre

Complexomschrijving

HISTORISCHE BUITENPLAATS CARTILS

Omschrijving complex:

De buitenplaats Cartils, waarvan het huis een middeleeuwse oorsprong heeft, ligt ten zuiden van het dorp Wylre aan de weg naar Wittem op de oostflank van het Geuldal; het uiterste noordoostelijk gebiedsdeel ligt het hoogst. Het complex bestaat uit het hoofdgebouw (kasteel), een poorttoren, waaraan vast de boerderij; verder nog twee oude schuren, een tuinmuur, twee hekken en een tuinhuisje. Het geheel ligt in een kleine landschappelijke aanleg; verder nog de (voormalige) moestuin, de rozentuin, de nieuw-ingerichte voortuin van het huis, het bedrijfsterrein van de boerderij en een weiland. Het complex wordt begrensd door een halfverharde weg in het noorden, aan de oostzijde door een zandweg en weilanden, aan de zuidkant door de Eyserbeek en ten westen door de weg Kapolder (van Wylre naar Wittem). De historische buitenplaats CARTILS omvat de volgende onderdelen: HOOFDGEBOUW (1), PARKAANLEG (2), POORTTOREN (3), BOERDERIJ met SCHUREN (4), IJZEREN HEKKEN (5), TUINMUUR (6) en TUINHUISJE (7).

Binnen het complex bevinden zich de volgende elementen, die niet beschermenswaard zijn: het nieuwe inrijhek, de recent gegraven vijver in het zuidwestelijke parkdeel, de nieuwe inrichtingen van de moestuin, de voortuin en de ernaast gelegen parkeerplaats, de sculptuur in de rozentuin en de nieuwe bedrijfsschuur bij de boerderij.

Op de bij de omschrijving behorende kaart is de omgrenzing van het complex alsmede de aanduiding der onderdelen aangegeven.

Waardering van het complex:

De historische buitenplaats Cartils is van algemeen belang vanwege de ouderdom en de cultuurhistorische en landschappelijk-visuele waarden.

Monumentnummer*: 509966

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 2 september 2002
Kadaster deel/nr: 82818/2

Monumentnaam**

Buitenplaats Cartils

Complexnummer

509967

Complexnaam

Cartils

Woonplaats*

Wijlre

Gemeente*

Gulpen-Wittem

Provincie*

Limburg

Straat*

Kapolder

Nr*

10

Toev.*

Postcode*

6321 PV

Woonplaats*

Wijlre

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Wittem

Sectie*

P

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

70

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 1:

HOOFDGEBOUW, XVII en XVIII, mergelstenen gebouw op rechthoekige plattegrond; twee bouwlagen op hoge kelderverdieping; kelders en ronde toren aan achterzijde XV of ouder; uitzwenkend schilddak met leien; op zuidoosthoek een arkeltorentje onder achthoekig leien helmdak, XVII; bakstenen koetshuis als latere uitbreiding aan de oostgevel onder zadeldak met grijze pannen, XIX; exterieur in 1883 ingrijpend veranderd met toevoegingen: a. trap (13 treden) met even breed bordes naar hoofdingang; smeedijzeren balustrade; b. als bekroning van de in het midden van de zuidgevel gelegen ingangspartij is boven de gootlijst een dakkapelachtig bouwsel in mergel geplaatst: tussen twee pilasters met cannelures een blind oeuil-de-boeuf, waarin een uurwerk; naast de pilasters voluutvormige wangen; het geheel bekroond door een fronton, waarop een metalen adelaar; c. balustrade op de ronde toren; d. verder is er kort na 1883 aan de voorgevel rechts van de ingang een houten serre op mergelstenen onderbouw met achthoekig torenvormig element geplaatst; e. aan de westgevel met blindvensters het restant van de borstwering in mergel van een 19e eeuwse muurkas, die inmiddels verdwenen is. De parterre heeft achtruitsvensters, de verdieping zesruits-vensters.

Waardering:

HOOFDGEBOUW van algemeen belang - vanwege de ouderdom - vanwege de architectuur

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Landhuis

Monumentnummer*: 509968

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 2 september 2002
Kadaster deel/nr: 82818/17

Complexnummer

509967

Complexnaam

Cartils

Woonplaats*

Wijlre

Gemeente*

Gulpen-Wittem

Provincie*

Limburg

Straat*

Kapolder

Nr*

10

Toev.*

Postcode*

6321 PV

Woonplaats*

Wijlre

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Wittem

Sectie*

P

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

80

Wittem

P

69

Wittem

P

78

Wittem

P

395

Wittem

P

70

Wittem

P

396

Wittem

P

79

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 2: PARKAANLEG, bestaande uit a. oprijlaan b. park c. rozentuin d. moestuin en boomgaard e. restgebied en bedrijfsterrein

ad a.: de oprijlaan, min of meer evenwijdig aan de zuidgevel van het hoofdgebouw, loopt vanaf Kapolder naar de poorttoren (zie onder 3); links en rechts een enkelvoudige rij leilinden; grindverharding. Tracée XVII-XVIII. ad b.: het park in landschapstijl, XIXc, beslaat het grootste deel van het complexgebied en ligt ten noorden, ten westen en ten zuidwesten van het huis; het zuidwestelijke deel ligt ten zuiden van de oprijlaan. Het park bestaat uit een groot rond grasveld en enkele kleinere; alle met rondgaande paden en randbepanting van heesters en opgaande bomen, waaronder monumentale oude rode beuken en suikeresdoorns. ad c.: de geometrische rozentuin, XXa, ligt ten zuiden van de oprijlaan tussen de tuinmuur (zie onder 6) en het zuidwestelijke parkdeel. ad d.: ten zuiden van de rozentuin en de boerderij (zie onder 4) ligt de plaats van de moestuin, XVIII-XIX; de huidige, nieuwe indeling, i.e. grasveld met haagjes en bloemperken, valt buiten de bescherming. Er ligt een kleine boomgaard, XIX, aan de rand van het park ten noordoosten van het huis. ad e.: de rest van het complexgebied bestaat uit de nieuwe

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

inrichting (o.a. een parkeerplaats) van de terreinen direct ten zuiden en oosten naast het huis (N.B: deze nieuwe inrichtingen vallen dus buiten de bescherming), en verder uit erf en bedrijfsterrein van de boerderij. Het weiland ten zuiden van het complex is beschermd om landschappelijk-visuele redenen.

Waardering:

PARKAANLEG van algemeen belang - vanwege de ouderdom - vanwege de cultuurhistorische en landschappelijk-visuele waarden

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

Monumentnummer*: 509969

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 2 september 2002
Kadaster deel/nr: 82818/23

Complexnummer

509967

Complexnaam

Cartils

Woonplaats*

Wijlre

Gemeente*

Gulpen-Wittem

Provincie*

Limburg

Straat*

Kapolder

Nr*

10

Toev.*

Postcode*

6321 PV

Woonplaats*

Wijlre

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Wittem

Sectie*

P

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

70

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 3:

POORTTOREN in baksteen met mergelversieringen op vierkante plattegrond, XVII; poortdoorgang in oost-west richting, waarbij de oostpoort, gezien een rijkere uitmonstering, kennelijk de oorspronkelijke ingang was. Boven de poort- doorgang een torenkamer onder vierkant klokvormig dak met leidekking eindigend in vierkante blinde lantaarn met windvaan; zuid- en noordgevel blind; op zuidgevel sluit de boerderij aan. Poortgevels met hoekpilasters met mergelblokken, onder daklijst eindigend in kapitelen met dubbele voluten in mergel; boven elke poort een raam met natuurstenen kozijnen en middenstijl; daarboven frontonlijst in mergel; meerruits-vensters. Sluitsteen met "1721, renovatum" boven oostpoort.

Waardering:

POORTTOREN van algemeen belang - vanwege de ouderdom - de mate van oorspronkelijkheid van de bijzondere architectuur

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Kasteelpoort

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 509970

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 2 september 2002
Kadaster deel/nr: 82803/195

Complexnummer

509967

Complexnaam

Cartils

Woonplaats*

Wijlre

Gemeente*

Gulpen-Wittem

Provincie*

Limburg

Straat*

Kapolder

Nr*

14

Toev.*

Postcode*

6321 PV

Woonplaats*

Wijlre

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Wittem

Sectie*

P

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

80

Wittem

P

396

Wittem

P

79

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 4:

BOERDERIJ met SCHUREN, mogelijk gedeeltelijk XVII; XVIII-XIX; boerderij op Z-plattegrond; bakstenen gebouw onder met grijze (soms gemengd met rode) pannen gedekte zadeldaken; de noord-zuid lopende middenvleugel (XVII?) sluit met de noordelijke topgevel aan op de poorttoren; in de beide eindvleugels, die loodrecht op de middenvleugel staan, bevinden zich woningen. Er zijn twee schuren: de grote schuur ten oosten van de boerderij, XVIII; baksteen onder schilddak, grijze pannen; de tweede, kleinere schuur, XIX, staat ten zuid-oosten van de boerderij en is hiermee verbonden door een korte muur; deze schuur, baksteen onder zadeldak met grijze pannen, vormt de oostgrens van de moestuin.

Waardering:

BOERDERIJ met SCHUREN van algemeen belang - vanwege de ouderdom - als cultuurhistorisch onderdeel van de historische buitenplaats

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Bijgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 509971

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 2 september 2002
Kadaster deel/nr: 82804/3

Complexnummer

509967

Complexnaam

Cartils

Woonplaats*

Wijlre

Gemeente*

Gulpen-Wittem

Provincie*

Limburg

Straat*

Kapolder

Nr*

10

Toev.*

Postcode*

6321 PV

Woonplaats*

Wijlre

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Wittem

Sectie*

P

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

70

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 5:

IJZEREN HEKKEN, XIXd; in de oprijlaan staan tegenover elkaar in de middenas van het huis twee smeedijzeren hekken; vierkante pijlers ook in ajour smeedijzer met kroonvormige beëindiging; het zuidelijk hek geeft toegang tot de rozentuin, het noordelijk tot de nieuwingerichte voortuin.

Waardering:

IJZEREN HEKKEN van algemeen belang - vanwege de ouderdom - vanwege de vormgeving - vanwege de cultuurhistorische waarde

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Monumentnummer*: 509972

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 2 september 2002
Kadaster deel/nr: 82804/11

Complexnummer

509967

Complexnaam

Cartils

Woonplaats*

Wijlre

Gemeente*

Gulpen-Wittem

Provincie*

Limburg

Straat*

Kapolder

Nr*

10

Toev.*

Postcode*

6321 PV

Woonplaats*

Wijlre

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Wittem

Sectie*

P

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

80

Wittem

P

79

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 6:

TUINMUUR, XIX of ouder; baksteen, ong. 2 m. hoog; rollaag gecementeerd; de muur vormt de scheiding tussen de rozentuin en erf van de boerderij.

Waardering:

TUINMUUR van algemeen belang - vanwege de ouderdom - vanwege de cultuurhistorische waarde - als functioneel onderdeel van de historische buitenplaats

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Tuinmuur

Monumentnummer*: 509973

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 2 september 2002
Kadaster deel/nr: 82804/17

Complexnummer

509967

Complexnaam

Cartils

Woonplaats*

Wijlre

Gemeente*

Gulpen-Wittem

Provincie*

Limburg

Straat*

Kapolder

Nr*

10

Toev.*

Postcode*

6321 PV

Woonplaats*

Wijlre

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Wittem

Sectie*

P

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

70

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 7:

TUINHUISJE, XXa, houten bouwsel op rechthoekige plattegrond in chaletstijl; donkergroen geverfd; het zadeldak met ruim overstek is flauw hellend en gedekt met eternite shingles; het huisje diende indertijd als kleedruimte bij de inmiddels verdwenen tennisbaan; het staat in het noordelijk (is het hoogste) deel van het park onder de rode beuken langs het rondgaande pad en heeft ook de functie van "folly".

Waardering:

TUINHUISJE van algemeen belang - vanwege de ouderdom - vanwege de cultuurhistorische waarde

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Tuinhuis